

7.

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО – УСКРС

„А у први дан недеље, врло рано, дођоше на гроб носећи мирисе које су спремиле. Али нађоше камен одваљен од гроба, и кад су ушле, не нађоше тело Господа Исуса. И док су биле у недоумици због тога, гле, два човека у сјајном оделу стадоше пред њих. Пошто су биле уплашене и обориле лице земљи, они им рекоше: што тражите живога међу мртвима? Нема га овде, него је васкрсао; сетите се како вам је рекао док је још био у Галилеји, наиме, да Син човечји треба да буде предан у руке грешних људи, и да буде распет, и да васкрсне трећи дан.“

Еванђеље по Луки 24:1-7

На почетку претходног поглавља истакли смо величанствену истину о томе да је рођење Господа Исуса Христа представљало (и још увек представља) један од најузвишенијих догађаја у читавој досадашњој историји света. Довољно смо снажно нагласили и сву јединственост Христове спаситељске личности као и Његовог дела.

Ипак, чињеница која остаје непобитна гласи да без Исусовог васкрсења из мртвих, грешно човечанство не би имало никакву наду у погледу задобијања вечног живота. Спаситељево преузвишено учење као и изузетни примери Његовог савршеног испуњавања Божије воље, ни за милиметар не би могли да помогну било ком грешнику по питању коначног спасења. Библијска истина коју смо довољно добро нагласили проучавајући друго, треће и четврто поглавље ове књиге, недвосмислено указује на то да је за спасење грешника неопходна вера у васкрслог Спаситеља који је на својим плећима понео терет наших грехова, ради којих је на крају распет и умро страшном смрћу. Истину о томе да би живот следбеника Исуса из Назарета био пука испразност, у случају да је њихов Учитељ остао у гробу, потврдио је и апостол Павле у једној од својих посланица. Он је наиме рекао да, уколико Исус није васкрсао из мртвих, онда не само да нема наде за спасење грешника, већ су и сами хришћани, међу којима и он, достојни сажалења због гајења свог нерасудног сујеверја и наде у своје будуће васкрсење:

„Али ако се проповеда да је Христос васкрснут из мртвих, како неки међу вама говоре да нема васкрсења мртвих? Ако пак нема васкрсења мртвих, онда ни Христос није васкрснут. **А ако Христос није васкрснут, тада је празна наша проповед, празна је и ваша вера.** Уз то налазимо се и као лажни сведоци Божији, зато што смо сведочили против Бога – да је васкрсао Христа, кога није васкрсао, ако мртви заиста не васкрсавају. Јер ако мртви не васкрсавају, ни Христос није васкрснут. **А ако Христос није васкрснут, узалудна је ваша вера, још сте у својим гресима. Пре-**

ма томе, пропадоше који у Христу помреше. Ако смо се само у овом животу уздали у Христа, јаднији смо од свих људи.¹

Најосновнији задатак којег је Господ Исус Христос преузео на себе у вечности, у складу са својим божанским неограниченим свезнањем и мудрошћу, јесте Његово утеловљење тј. преузимање на себе људског пропадљивог тела. У њему је могао да буде рођен, да саосећа са палим и грешним људима, и на крају умре и буде кажњен од Бога због њихових грехова. Апостол Петар, као и писац посланице Јеврејима то потврђују речима да је Исус још „пре постанка света био предодређен“² да страда ради спасења грешника, и то „долазећи да изврши Божију вољу“³. Господ Христос је, у једном од својих изузетних говора, упоређујући себе са „добрим пастиром“ изјавио да је циљ Његовог доласка на земљу „полагање свога живота за овце“. Ипак, поред полагања свога живота, Господ је у том говору обећао да ће након свога страдања васкрснути из мртвих:

„Ја сам добри пастир. Добри пастир полаже свој живот за овце. (...) Ја сам добри пастир, и знам своје и моје овце познају мене. Као што Отац познаје мене и ја познајем Оца, и полажем свој живот за овце. (...) Отац ме љуби зато што ја полажем свој живот, **да га опет узмем**. Нико га не узима од мене, него га ја сам од себе полажем. Имам моћ да га положим, **а могу да га опет узмем, - овај налог сам примио од Оца**.“⁴

Господња вечна намера је, дакле, била крсна смрт и васкрсење из мртвих Спаситеља Исуса Христа. Према речима апостола Петра које је изговорио на дан силаска Светога Духа, пред многим хиљадама Израиљаца, „Бог је Исуса ослободио смртних болова и подигао га, јер није било могућно да га смрт држи“⁵. Смрт није могла да задржи Онога који је сам давалац живота, који је за себе посведочио да је „васкрсење и живот“ (Јн. 11:25), као и то да је „био мртав а сада је жив у све векове, и има кључеве од смрти и од ада“ (Отк. 1:18).

Иако се данас, у XXI веку, као и многим столећима раније, васкрсење Исуса Христа из мртвих сматра само доменом вере, тј. религиозним погледом појединаца, у прво време, за живота апостола – то није био случај. Наиме, дефинишући појам вере, писац посланице Јеврејима ју је окарактерисао као „чврсто поуздање у оно чему се надамо, осведочење о стварима које не видимо“ (Јев. 11:1). Дакле, између осталог, вера може да буде дефинисана као „чврста нада“. Међутим, у складу са Павловим писањем у посланици Римљанима 8:24, где је рекао: „а нада која се види – није нада, јер, кад неко нешто гледа, зашто да му се нада?“, можемо да са сигурношћу устврдимо да апостолско веровање у васкрсење Исуса Христа из мртвих није била само „чврста нада“ у оно што се „не види“. Наиме, по сведочењу самих апостола, они су били сведоци и очевици његовог васкрсења и појављивања на-

1 1. посл. Коринћанима 15:12-19. Нагласак мој.

2 Види у: 1. Петрова 1:18-21.

3 Види у: Јеврејима 10:5-10.

4 Еванђеље по Јовану 10:11-18. Нагласак мој.

5 Види у: Дела апостолска 2:22-36.

кон тога. Апостол Павле, који у прво време није био међу дванаестицом апостола, писао је Коринћанима, од којих су неки посумњали у могућност васкрсавања мртвих, да је он лично, заједно са стотинама других, видео васкрслог Христа:

„Ја сам вам пре свега предао оно што сам и примио: да је Христос умро за наше грехе – по Писмима, и да је сахрањен, *и да је васкрснут трећега дана – по Писмима*, те се **јави Кифи**, затим Дванаестици. Потом се одједном **јави више од пет стотина браће**, од којих већина живи до данас, а неки умреше. Затим се **јави Јакову**, па онда свима апостолима. А после свих **јави се и мени** као недоношчету.“¹

Апостол Петар, који се у страху од свога хапшења одрекао Господа Исуса, касније је, на дан Педесетнице, као очевидац Христовог васкрсења из мртвих посведочио пред хиљадама људи (међу којима је било и доста оних који су из свег гласа тражили смрт Пророка из Назарета), и то веома гласно, говорећи:

„Овога Исуса је Бог васкрсао, чему смо ми сви сведоци.“²

Дакле, према сведочењу апостола и многих других Исусових следбеника из првог века нове ере, васкрсли Христос је са њихове стране виђен жив. И не само то! Апостоли су са њиме, после његовог васкрсења, заједно јели, пили и разговарали и то у току читавих четрдесет дана³. У току периода вишенедељног Христовог јављања ученицима, као и након силаска Светог Духа и рађања Цркве, Исусови противници, јудејске верске старешине – фарисеји, садужеји и књижевници, нису имале ни један доказ којим би указале на неистинитост апостолског проповедања о васкрсењу свога Учитеља. Нови гроб Јосифа из Ариматеје у који је положено мртво Исусово тело, а којег су чували римски војници – био је празан. Шта више, и ови, у многобројним биткама прекаљени, неустрашиви борци, сведочили су о појављивању анђеела и померању камена који је био наваљен на улаз сада већ празне гробнице. Невоља у коју су Христовим васкрсењем доспели фарисеји и садужеји је била толика да су морали да посегну за великом подвалом. Наиме, успели су да великом количином новца којег су дали стражарима – утичу на њих да промене исказ, и тако престану да сведоче о васкрсењу чији су били сведоци.⁴ Подвала јудејских старешина, која се касније, према сведочењу еванђелисте Матеја, проширила међу Јеврејима као главни изговор за остајање у неверству, састојала се у томе да су, тобоже, Исусови ученици украли његово тело из гроба док су стражари спавали.

Верујем да и данас постоје људи који сматрају да Исус није уистину васкрсао, већ да је његово тело украдено из гроба. Међутим, овако нешто ни најмање није вероватно. На овом месту навешћу један подужи цитат из изузетне књиге Џоша Мекдауела, у којој је аутор изложио мноштво доказа у корист веровања у истинитост Исусовог васкрсења:

1 1. Коринћанима 15:3-7. Нагласак мој.

2 Дела апостолска 2:32.

3 Види у: Ев. по Јовану 20:11-29; Дела ап. 1:3.

4 Види у: Ев. по Матеју 27:62 - 28:1-15.

„Једна друга теорија говори да су ученици украли тело док је стража спавала. Утученост и кукавичлук ученика дају нам поражавајући доказ против те идеје по којој су одједном постали тако храбри и неустрашиви пред одредом војника који су чували гробницу да су украли Исусово тело. Нису били расположени да покушају тако нешто.

Ц. Н. Д. Андерсон је био декан на Правном факултету Универзитета у Лондону, председник одсека за оријентално право при Школи за оријенталне и афричке студије, и директор на Институту за право на лондонском универзитету. Коментаришући теорију по којој су ученици украли Исусово тело, он каже: „То би било у тоталној супротности са свим оним што знамо о њима: њиховом моралном учењу, начину на који су живели, њиховој истрајности у страдању и прогону. То не би објаснило ни њихову драматичну промену – од утучених и снуждених бегунаца настали су сведоци које никакви противници нису могли да спрече у сведочењу о Исусу.“

Теорија да су јеврејске или римске власти пренеле Христово тело не представља ни мало паметније објашњење за празну гробницу него што је то теорија да су ученици украли тело. Ако су власти имале тело или знале где се оно налази, зашто онда нису, кад су ученици проповедали васкрсење у Јерусалиму, објаснили да су га они узели?

Ако су то учинили зашто нису рекли где се тело заиста налази? Зашто нису открили леш, ставили га на запрегу и провозали улицама Јерусалима? Такав поступак би сигурно уништио хришћанство.

Др Џон Ворвик Монтгомери примећује: „Невероватно би било да су рани хришћани могли измислити такву бајку и проповедати је међу онима који су лако могли да је оповргну једноставним изношењем Исусовог тела.“

Професор Томас Арнолд, који је 14 година био управник Рагбија, аутор чувене „Историје Рима“ у три тома, који је постављен за шефа катедре за модерну историју на Оксфорду, веома добро је знао вредност доказа у утврђивању историјских чињеница. Рекао је: „Годинама сам проучавао историјске догађаје, испитивао и одмеравао доказе оних који су о тим догађајима писали, и **не знам ни за једну чињеницу у историји човечанства која је доказана бољим и потпунијим доказима свих врста, као помоћ једном непристрасном истраживачу, него што је тај огромни знак који нам је Бог дао да је Христ умро и подигао се из мртвих.**“

Енглески научник Брук Фос Весткот је рекао: „Узимајући све доказе заједно, није превише рећи да не постоји ни један историјски догађај који је боље или разноврсније подупрт доказима него што је то Христово васкрсење. Ништа осим претходне претпоставке да је лажно не би могло наметнути идеју о недостатку доказа за то.“

Др Сајмон Гринглиф је био један од највећих стручњака за право у Сједињеним Државама. Био је чувени професор права на Харвардском универзитету, и наследио је судију Џозефа Сторија као декан Правног факултета на том универзитету. (...) Док је био професор права на Харварду, Гринглиф је написао дело у којем је проучио вредност сведочанстава апостола о Христовом васкрсењу. Запазио је да је немогуће да су апостоли „могли да наставе

да истичу истине о којима су причали, да се Исус није подигао из мртвих, и да нису знали ову чињеницу онако сигурно као што су знали било коју другу.“ **Гринглиф закључује да је Христово васкрсење један од најбоље потврђених догађаја у људској историји**, што се да видети на основу закона правног доказа који се примењује на судским процесима.

Један други правник, Френк Морисон, заинатио се да ће оповргнути доказе о васкрсењу. Веровао је да је Исусов живот један од најлепших људских живота, али кад је размишљао о васкрсењу сматрао је да је неко прилепио мит на причу о Исусу. Намеравао је да напише један опис последњих неколико дана Исусовог живота. Мислио је да ће један паметан, разумски приступ теми о Исусу потпуно омаловажити његово васкрсење. Међутим, пошто је проучавао чињенице, његово правно образовање га је нагнало да промени мишљење. Коначно је написао бестселер „Ко је одвалио камен?“. Првом поглављу је дао назив „Књига која је одбила да буде написана“, и остала поглавља одлучно говоре о доказима Христовог васкрсења.

Џорџ Елдон Лед овако закључује: „Једино разумно објашњење за ове историјске догађаје је да је Бог подигао Исуса у телу.“

Онај који верује у Исуса Христа данас може да има потпуно поуздање, баш као и први хришћани, да његова вера није заснована на миту или легенди, већ на чврстој историјској чињеници да је Христ васкрсао и да је гробница празна.¹

Наравно, и поред све уверљивости управо наведених ставова светски значајних ауторитета по питању историчности Исусовог васкрсења из мртвих, не бисмо смели да помислимо да је овде доказима крај. Њих има заиста одвише, тако да ниједан човек данашњице не мора да остане у недоумици и незнању по овом питању – уколико то сам не жели.

Ипак, поред оних који и мимо свих доказа не желе да верују у васкрслог Спаситеља, постоје и они који у Његово устајање из мртвих верују, али свом веровању додају и неке, историјски доказано, погрешне и библијски неутемељене догме. Такав је случај са православним верницима, који осим Светом писму верују и предањима своје цркве.

На наредним страницама упознаћемо се са веровањима православних за које еванђеоски хришћани сматрају да не представљају део истинитог божанског откривења.

ПРАВОСЛАВНА ПРЕДАЊА О ДОГАЂАЈИМА ВЕЗАНИМ ЗА ХРИСТОВО ВАСКРСЕЊЕ

Иако верују у буквално васкрсење Исуса Христа из гроба, трећег дана по распећу, оци Православне цркве су том догађају придодали и нека небиблијска учења, проглашавајући их управо библијским. Најважнија међу њима су у вези обичаја фарбања јаја за Ускрс, за који се тврди да потиче из светог предања Цркве. И овом обичају се приписује јака духовна симболика.

¹ Џош Мекдауел, И не само тесар, Синод, Београд 1992. стр. 91-95. Нагласак мој.

Обичај фарбања јаја за Ускрс

Ево на који начин православни уџбеник веронауке објашњава порекло обичаја фарбања ускршњих јаја:

„**По предању**, овај обичај је настао **из следећих чињеница**:

а) Када су хришћани на Велики петак тврдили да ће Христос васкрснути, Јевреји су им, подсмевајући им се, говорили да ће то бити када кокошке почну носити црвена јаја. И гле чуда, **у недељу кокошке су пронеле црвена јаја**. Тога дана је и Христос васкрсао. У спомен тога боје се јаја до дана данашњега.

б) Почетак овога обичаја, да се за Ускрс спремају фарбана јаја, **потиче још из времена Христовог Васкрсења и Вознесења**. Следбеници Исуса Христа, Марија Магдалина дошла је, после Христовог Вознесења у Рим ради проповедања Еванђеља. И када је изашла пред цара Тиберија, поздравила га је речима: „Христос васкрсе!“ и пружи му на дар офарбано јаје. Овакав поклон Свете Марије Магдалине објашњава се тиме што је у Риму *и код других народа* био обичај даривања јаја при наступању Нове Године, која је тада обично почињала у пролеће.¹

Што се тиче прве светопредањске приче, лако можемо да утврдимо да она нема никаквог темеља у еванђељима, те да стоји у директној супротности са апостолским извештајима. Иако православно предање тврди да су Христови ученици на Велики петак проповедали о будућем Исусовом васкрсењу, Свето писмо нам даје до знања да се десило управо супротно. Након Христовог хапшења сви апостоли су се разбежали а Петар га се три пута одрекао:

„И пошто су отпојали хвалу, изиђоше на Маслинску гору. Тада им рече Исус: сви ћете се ви саблазнити о мене ове ноћи; јер је написано: ‘Ударићу пастира, па ће се разбећи овце од стада’. А после свога ускрса отићи ћу пред вама у Галилеју. Тада Петар одговори и рече му: Ако се сви саблазне о тебе, ја се никада нећу саблазнити. Рече му Исус: заиста ти кажем да ћеш ме се три пута одрећи ове ноћи пре но што запева петАО. *Рече му Петар: и ако треба да умрем с тобом, нећу се тебе одрећи. Тако рекоше и сви ученици.* (...) И док је он још говорио, гле Јуда, један од Дванаесторице, дође и с њим многи људи са мачевима и бatinaма, послани од првосвештеника и народних старешина...Тада приступише, ставише руке на Исуса и ухватише га... **Тада га сви ученици оставише и побегоше.**“²

Иако је Господ много пута напомињао да ће у Јерусалиму бити убијен и да ће трећег дана устати из мртвих, апостоли нису схватили значење ових Његових речи:

„И отишавши оданде пролажаху кроз Галилеју, и није хтео да ко дозна; поучаваше, наиме, своје ученике и говораше им: *Сина човечјег предају у*

¹ Веронаука у кући, стр. 82. Нагласак мој.

² Ев. по Матеју 26:30-35, 47, 50, 56. Нагласак мој.

*руке људске, и убиће га, а кад га убију, после три дана ће васкрснути. Но они не разумеваху тај говор, те се бојажу да га упитају.*¹

Исти степен неверовања у могућност и реалност Исусовог васкрсења апостоли и остали ученици су испољили и на сам дан Његовог устајања из гроба. Па чак и након Његовог појављивања пред некима од њих! Вести о Господњем ускрснућу су сматрале празном шалом. Апостол Тома је, чак, у свом неверовању истрајао читавих осам дана.²

„А када је васкрао рано у први дан недеље, јави се прво Марији Магдалини, из које беше изагнао седам демона. Она оде и јави онима што су били с њим – који *туговашу и плакаху*. А они чувши да је жив и да га је она видела – *не повероваше*. После тога јави се у другом обличју двојници од њих на путу – кад су ишли у село. И они одоше те јавише осталима; *ни њима не повероваше*.“³

„То су биле Марија Магдалина и Јована и Марија Јаковљева мајка; и остале жене с њима рекоше ово апостолима. А њима се ове речи учинише као *празна шала и нису им веровали*.“⁴

Будући да нас еванђелисти извештавају да су апостоли због Исусове смрти били тужни и ушлукани, те да нису ни помишљали да је Његово васкрсење уопште могуће, сасвим је јасно да на Велики петак нису проповедали оно у шта ни сами нису веровали, већ су се разбежали куд који. Сходно томе, Јевреји нису имали чему да се исмејавају а ни кокошке нису пронеле црвена јаја.

Но, друга прича, која говори о Марији Магдалини и њеној посети Риму, те даровању фарбаног јајета цару Тиберију (*уз објашњење да је и код паганских народа постојао обичај даривања јајета приликом пролећних празника*) много је занимљивија. Сасвим је сигурно да се ни овај догађај никада није одиграо, а за то постоји неколико доказа. Најпре, књиге Новог завета, а посебно Дела апостолска, нам ништа не говоре о томе. Уколико је установљење обичаја фарбања јаја за Ускрс заиста потекао од ове Господње слушкиње (а не, дакле, од црвених јаја које су кокошке пронеле на Ускрс – у складу са првом приповешћу), онда је то веома значајан догађај. Ако је бојење јаја заиста установљено у првом веку, просто је невероватно да тај обичај не помиње ни један од апостола. Као што је то случај и са Божићем, Свето писмо нам не даје податке о томе да је прва Црква обележавала годишњице Исусовог васкрснућа, а поготову не са обичајима који данас постоје у оквиру Православља. Не постоји ни један историјски податак да је Марија Магдалина икада била у Риму (као додуше ни апостол Петар за кога Римокатоличка црква тврди да је био први римски бискуп тј. папа). Када будемо детаљније проучили обичај бојења јаја код многобожачких народа и установили какво је било његово изворно значење, биће нам много јасније због чега је немогуће да се овај догађај икада одиграо. Пошто је, наиме,

1 Ев. по Марку 9:30-32. Нагласак мој. Види и: Лк. 9:43-45; 18:31-34.

2 Види: Ев. по Јовану 20:24-29.

3 Ев. по Марку 16:9-13. Нагласак мој.

4 Ев. по Луки 24:10-11. Нагласак мој.

сигурно да овај обичај није потекао од Христа и апостола (а ни од осталих Господњих ученика – па тако ни од Марије Магдалине) јер се нигде у светим списима не спомиње, одмах можемо да претпоставимо да је и он, попут других многобројних везаних за божићне празнике, потекао из паганизма. Ова претпоставка је, наравно, и те како оправдана. Веселин Чајкановић нам расветљава истину и у овом случају:

„Ваља додати да су хришћани – припадници оријенталних (источних, прим. И. С.) црква унели у прослављање Ускрса и неколике *незнабожачке обичаје* из Адонисовог култа. Адонис, или, код Вавилоњана, Тамуз, био је божанство вегетације, љубимац Афродитин. (...) Обичаји са овог Адонисовог празника ушли су, у источним црквама, и у ускршњи церемонијал. (...) Централно место има, разуме се, обичај бојадисања јаја, туцање јајима, поклањање и ритуално једење. Обичај бојадисања јаја познат је и другим хришћанским народима у Европи – очевидно је, дакле, *врло стар*. Какав је циљ тим ускршњим јајима, и какво им је порекло?“¹

Након што нам је ставио до знања да су цркве на истоку прихватиле паганске обичаје и спојиле их са прославом сећања на Христово васкрсење, Чајкановић је устврдио да је обичај бојења јаја веома стар. Одговарајући на питање о његовом пореклу он износи неколико поузданих чињеница.

Најпре, *јаје је извор живота*, и многе источне религије су га повезивале са првобитним настанком света. У грчкој митологији, из првобитног хаоса формирало се *исконско јаје* из кога се „излегао“ врховни бог свемира (бог љубави), Ерос². Са друге стране, слично веровању старих Грка, у старом хиндуистичком епу Махабхарати, описано је стварање *космичког јајета* које се распало – а из њега произашао бог Брахма који је касније створио свет.³ Управо из тог разлога што из њега произилази живот, јаје је било веома важно у старинском култу мртвих код многих народа. Према овим веровањима, мртви са оне стране гроба продужавају своје постојање и имају сличне прохтеве као и док су били на овоме свету. Њихова егзистенција зависи пре свега од задовољавања потреба за храном и пићем, те су њихови сродници дужни да им на гробљу остављају понуде или симболички једу и пију „за њихову душу“. Чајкановић сматра да би жртва, у којој се душама умрлих нуди *јаје* била њима нарочито драга, из разлога што оно поседује живот који је мртвима најпотребнији. Познати шведски научник Мартин Нилсон, утврдио је да су у целом грчком свету жртвована јаја душама покојника. Поред информација које нам нуди, о томе да су и у српском народу познати обичаји да се на гробљима остављају јаја као понуде покојницима, као и да се „деле“ за њихову душу, овај признати научник нам саопштава и следеће:

„Најзад, ваља споменути да јаја, и код нас и код других народа, имају важну улогу и приликом сетве и у *пролећним враџбинама* око стоке: у првом случају закопава се јаје у бразду од орања, у другом случају разбија се о рог најстаријег овна. Могуће је да се у оба ова случаја очекује мистично

1 Чајкановић, књига друга, стр. 142. Нагласак мој.

2 Види: Наведено дело, стр. 144.

3 Види: Василије Томовић, Рат богова и титана, Титоград 1987. стр. 137.

изазивање или преношење плодности пољске и сточне – и онда би овај обичај долазио у област такозване аналогне *магије*; или је то *жртва демонима*, евентуално душама предака, од којих зависи пољска и сточна плодност.¹

Према овом аутору, разумљиво је да одговор на питање какву повезаност има Ускрс са јајима, треба потражити у претходно описаним магичким радњама. Наиме, сетва и врадбине око стоке су се дешавале у пролеће, управо у оно време када се обележава и дан Христовог васкрсења. Да овај обичај потиче из култа мртвих доказује и то да јаја морају да се обоје увече, пре изласка сунца, што је правило које важи и за кување јаја о суботним *зедушницама*. Вечерње фарбање ускршњих јаја (на Велики Петак) је сасвим природно из разлога што се демонима и божанствима доњег света жртва спрема по правилу само у ноћним часовима.² Међутим треба стићи и до одговора због чега се јаја фарбају превасходно црвеном бојом (иако ни друге нису изостављене)? Према објашњењу православних, јаје (које је симбол Христа који без ичије помоћи излази из гроба) се боји црвеном бојом јер она симболизује Његову крв коју је пролио на крсту. Међутим, и ово објашњење је само „христијанизовано“ значење бојења јаја у Православљу, преузето из култа мртвих - који наравно нема никакве додирне тачке са Христом и Његовим еванђељем. Наиме, у култу мртвих је, према Чајкановићу, црвена боја првенствено коришћена из разлога што симболизује крв (али не Христову, јер овај мртвачки култ са хришћанством нема никаквих сличности), која мртвима може да поврати живот. Уместо пролевања крви на гробовима покојника (што се чинило у давним временима) данас се пролева његова замена – црвено вино. Крв може да буде замењена и црвеном бојом, а то доказује и древни обичај које се практиковао у преисторијској Европи, да се кости мртваца, уколико би биле поново ископане – премазују црвеном бојом.

„Црвена боја на јајима, дакле, символ је крви. Јаја је наш народ, зацело, бојадисао црвеном бојом још *раније*, у култу предака, па је после тај обичај *пренео* и на Ускрс.“³

Пошто смо на овај начин увидели какву су улогу црвена јаја вршила у оквиру старог српског идолопоклоничког култа, било би интересантно да кажем и реч – две о фарбању јаја у осталим древним традицијама. Наиме, амерички истраживач Ralph Woodrow је дошао до сазнања да су јаја била значајни симболи у многим многобожачким религијама. Тако, он вели да су древни Друиди носили јаје као свети симбол свог идолопоклоничког реда. Такође каже да је процесија у част римске богиње Церес била предвођена ношењем јајета. У мистеријама бога Бахуса се оно благосиљало, а и кинези су користили офарбана јаја у својим религиозним прославама. У Јапану је постојао обичај да се јаја боје бронзаном бојом. Међу Египћанима се јаје повезивало са Сунцем и било његовим симболом, а користило се приликом пролећних прослава. Такав случај је био и у северној Европи, где су се јаја бојила у славу богиње пролећа (што уосталом признаје и „Веронаука у кући“,

1 Чајкановић, књига друга, стр. 145. Нагласак мој.

2 Види: наведено дело стр. 145-146.

3 Наведено дело, стр. 147. Нагласак мој.

у тексту цитираном на почетку). Јаје као симбол плодности и обновљеног живота, закључује овај аутор наводећи енциклопедију „Британику“, враћа нас ка древним Египћанима и Персијанцима који су имали *обичај да боје и једу јаја* у оквиру својих пролећних празника.¹

Управо из разлога што обичај фарбања и даривања јаја приликом пролећних празника сеже дубоко у паганизам, просто је немогуће да су првовековни хришћани и апостоли, који су се чврсто држали Истине, могли да уведу овакву праксу и сједине је у систем обожавања јединога и правога Бога. Увек када су долазили у контакт са многобожачким идолопоклоничким религијама (као што сам истакао и раније), апостоли су снажно иступали против њих. Нису их усвајали и давали им хришћанско значење (као да је то уопште и могуће) да би, ето, на неки начин – макар какав, придобили пагане и учинили их хришћанима. Ево како нас о томе извештава еванђелист Лука:

„А кад их је Павле очекивао у Атини, узбуди се његов дух у њему – посматрајући град који је био пун идола.“²

„Чувши то апостоли, Варнава и Павле, раздераше своје хаљине, скочише међу народ вичући и говорећи: људи, шта то чините? И ми смо људи – као и ви, проповедамо вам еванђеље – *да се од ових ништавних ствари обратите живом Богу.*“³

„А многи од оних који су били поверовали долажаху и исповедајући се казиваху своја дела. Од оних пак који су се бавили *врачањем* приличан број донесе своје књиге на гомилу, па их *спалише пред свима*; прорачунаше њихову вредност и нађоше да вреде педесет хиљада сребрника. Тако је реч Господња снажно расла, и показа своју моћ.“⁴

Божија Реч је сасвим јасна. Када нека особа постане хришћанином, она врло брзо одбацује све што је практиковала раније – а што је у супротности са Господњом вољом објављеном у Светом писму. Са друге стране, само они људи који хришћанство прихвате форме ради, као предачку традицију (а таквих је нажалост велики број међу Србима) не воде рачуна о томе да ли оно што верују и чега се држе заиста потиче из еванђеља или води порекло из неке хришћанству далеке и супротстављене религије.

Ево на који је начин и мудри Доситеј говорио о људима који су били „хришћани“ само по имену, а нису се старали да испитају да ли је оно што верују заиста Богу угодно:

„Очи има, и не види; уши има, и не чује. Овакови, ако је христјанин, он је само *по случају* христјанин; што год верује и твори, *из самог обичаја и верује и твори*; **нити ти он мари нити се миче да прораспита шта је наш человјекољубиви Спаситељ учио и заповедио**, шта ли су људи на неколико стотина година после њега *измислили и придодали*. Ево

1 Види: R. Woodrow, Babilonska misterijska religija, str. 146-148. Нагласак мој.

2 Дела апостолска 17:16.

3 Дела апостолска 14:14-15а. Нагласак мој.

4 Дела апостолска 19:18-20. Нагласак мој.

ти у мало речи плотски човек, о ком се ништа друго не може рећи него: *родио се, живио и умрео*, пак ту ти му и олуј.⁴¹

Сматрам да је на крају посве јасно због чега је немогуће да су првовековни хришћани установили и у црквену праксу увели обичај бојења јаја пред Ускрс. Они који су се против незнабожачких пракси и учења борили свим силама, у складу са Господњом науком², сигурно нису могли да чине оно што је било потпуно противно њиховим уверењима. Зато нам ништа друго не преостаје него да и ову светопредањску приповест прогласимо легендарном и неистинитом, попут многих које смо до сада, у претходним поглављима, споменули.

Порекло ускршњег четрдесетодневног поста

У православном верском календару обележено је неколико великих постова, међу којима је и онај пред празником Ускрсом. Овај пост траје 7 недеља, тј. укупно тачно 48 дана. Уколико си сада, поштовани читаоче, збуњен, јер си малочас у поднаслову прочитао да ускршњи пост траје четрдесет дана, у овом делу поглавља сазнаћеш у чему је заправо ствар. Наиме, као и у вези других верских обичаја којих се после пада комунизма почео да придржава и наш народ, а под утицајем, у животима многих све присутније Православне цркве, таква је ситуација и поводом поштовања и обдржавања великог ускршњег поста. Управо у складу са малочас цитираном изјавом великог српског просветитеља Доситеја, највећи део нашег народа који је, без искреног и правог обраћења Богу, почео да следи вековне верске обичаје, не улаже ни најмањег труда да *„прораспита шта је наш човјекољубиви Спаситељ учио и заповедио, шта ли су људи на неколико стотина година после њега измислили и придодали“*.

Сваки човек који је макар једном прочитао Свето писмо (или само Нови завет), па чак и не тако пажљиво, могао је да запази да у њему нигде не постоји заповест о установљењу вишенедељног поста пред празник Христовог васкрсења. Шта више, могао је да уочи да првовековни хришћани, међу којима и сви апостоли, уопште нису били заинтересовани за обележавање годишњег празника приликом којег би се присећали васкрсења свога Господа. То наравно из разлога што су верници ранохришћанске ере, предвођени апостолима, били уистину нановорођени, и живели вером у васкрслог Господа сваким даном. Свакодневно су у свом духу осећали Господње присуство и вођство Његовог Духа који их је упућивао ка све већем богопознању и непрестаном посвећењу. Са друге стране, подсећање на Христово васкрсење једном годишње потребно је људима који су Господа заборавили, и који се уопште не труде (у већини случајева) да живе по Његовој светој вољи. Заправо, у српском народу највећи део људи никада не посећује ни храмове своје традиционалне цркве. Па чак ни на празник Васкрс, када по вас дан својим саговорницима упућују поздрав *„Христос васкрсе – Ваистину васкрсе“*.

1 Доситеј Обрадовић, Изабрани списи, стр. 259. Нагласак мој.

2 Види: 2. посл. Коринћанима 6:14-18.

Један од средњовековних реформатора из Енглеске, Нју Латимер (1485. - 1555. год.), примећујући велику духовну непросвећеност народа, која је била са једне стране последица употребе латинског језика у богослужењима (тј. некоришћење народног разумљивог језика), а са друге практиковање небиблијских црквених обичаја и ритуала, донео је исправан духовни закључак. Овај закључак, сматрам, потпуно је употребљив и по питању спорне религиозности нашег народа. Назив текста из кога ћу цитирати носи застрашујући наслов, који описује сотону као вредног заробљивача и обмањивача људских душа, а гласи - „Ђаво као епископ“:

„А његова дужност је да спречава религију, да одржава сујеверје, да подстиче идолопоклонство, да шири сваковрсне папштине. Увек је спреман да смишља разне начине да замагли и скрије Божју славу. Где се ђаво настани и почне да вршља, тамо се одбацују књиге и узимају свеће; одбацује Библија, а узимају бројанице; одбацује светлост еванђеља, а употребљава светлост свећа; да чак и у подне. Где ђаво обитава, да би превагнуо, заводе се сујеверје и идолопоклонство, кађење тамјаном, сликање икона, свеће, врбове гранчице, пепео после спаљивања, света водица *и ново богослужење човечјег ума, као да човек може да измисли бољи начин богослужења од онога који је Бог одредио.*“¹

Иако свакако не желим да кажем да је обдржавање постова нешто лоше, ипак овакав пост, какав постоји у оквиру Православне цркве и практикује се у српском народу је Библији потпуно стран. Наиме, истина је да су сам Христос и апостоли постили. Тачно је и то да су постиле многе старозаветне личности, као што сам објаснио у трећем поглављу ове књиге. Ипак, ни Христос, а ни апостоли нису установили специјалне временске периоде који су одређени за пост, а који би требали да се практикују у наредним вековима у оквирима Цркве. Зато је добро да поставимо питање одакле потиче уредба о практиковању ускршњег поста у трајању од четрдесет дана? Одговор на ово питање нам даје православни историчар Јевсевије Поповић, који у својој „Црквеној историји“ подробно објашњава вековно обликовање овог поста. Из наредног текста ћемо, дакле, јасно уочити небиблијску подлогу установљењу предускршњег поста, и научити на који се начин, кроз многа столећа, напokon дошло до овакве форме поста каква данас постоји:

„Ускршњи пост, т.ј. пост пред Ускрс, је у овом периоду сада јако проширен (период о коме говори Јевсевије је онај од 312. год. - 622. год. после Христа; прим. И. С.); јер иако се већ раније по веома сумњивом сведочанству, наиме по непоузданом Руфиновом преводу 10. омилије Оригене на трећу Мојсијеву, називао четрдесетница (...), било да се означи као имитација 40-дневног Христовог поста, било обзиром на лежање Христово 40 сати у гробу, то пре овог перијода ипак се није свугде простирао на 40 дана, **него су у II. столећу неки постили 1, неки 2, неки 3 или више дана, у III. столећу већина једну седмицу.** У другом перијоду то изгледаше мало, и у почетку V. столећа мишљаху, да се мора постити 3-6 седмица, и на послетку 6 седмица, тим пре, што је 6 седмица од прилике 40 дана.

¹ Беседе, избор из светског беседништва; Култура, 1967. Београд, стр. 113. Нагласак мој.

Али ни у почетку V. столећа трајање тог поста, као што дознајемо од црквеног историка Сократа, не беше још стално. Кашње се све више развијао у смислу 40 дневног поста, те се развио чак и преко 6 седмица, али друкче на Истоку, друкче на Западу. Будући да 6 седмица износе додуше 42 дана, али будући да недеље и на Западу не рачунају у посне дане, то се на Западу постило само 6 дана у седмици и 6 седмица изнашаху тако само 36 посних дана, услед чега су, да се добије број 40, можда већ за време Гргура (Григорија) Великог епископа римског (590. – 604.) додали тим 6 седмица још 4 дана претходне седмице, те започињали пост средом, која је названа пепељавом средом (*dies cinerum*, пепељави дан), јер у знак кајања посипаху главе пепелом; неки историци држе Гргура (Григорија) II. (715. до 721.) у VIII. столећу за оног римског епископа, који је та четири дана додао. *На Истоку је пост од увек био строжији и боље га издржаваху, овде је уз 6 седмица наскоро дошла и седма; овим 7 седмицама додата је још једна седмица са половним постом, такозвана сирна (сиропусна, бела) седмица, када се јео сир, масло и јаја, али не и месо. Неки дакле рачунаху да са сирном седмицом има 8 седмица, али субота и недеља се не броје у посне дане, те дакле сваке седмице има само 5 посних дана, свега дакле $5 \times 8 = 40$ посних дана.* Други напротив сирну седмицу и страсну или велику седмицу не рачунају у прави ускршњи пост, него прву сматрају само припремом за исти, а последњу као саставни део ускршњег празника (...) тако да за праву четрдесетницу остаје 6 седмица; али то износи 42 дана, зато одузимају Цвети и Лазареву суботу као празничне и прелазне дане, *да добију управо 40 дана.* Насупрот такозваној другој и трећој четрдесетници, т.ј. божићној и апостолско-успенској, ускршња или правилније предускршња се четрдесетница назива првом или великом четрдесетницом.¹

Након читања овог прилично прецизног извештаја из црквене историје, из кога смо могли да сазнамо да су верници у другом и трећем веку (дакле у послеапостолском периоду) постили између једног и седам дана пред обељавање празника Ускрса, а у првом очигледно ни толико (јер нам Библија о томе ништа не говори), сасвим сигурно можемо да потврдимо исправност става којег заступају данашњи еванђеоско-протестантски хришћани о томе да четрдесетодневни предускршњи пост нипошто није обавезан за одржавање. Видели смо, наиме, да се до оволиког броја посних дана пред Ускрс дошло после многих векова од Христовог вазнесења и смрти апостола, који о овом и оваквом посту нису ништа знали нити су га као таквог установили.

За крај овога поглавља навешћу речи Доситеја Обрадовића, који је исправно приметио да је у оквиру Христовог и апостолског учења током векова уведено читаво мноштво обичаја којих прави хришћани данашњице не би требали да се придржавају, из простог разлога што нису у складу са Божијом вољом објављеном у Његовој Речи – Библији. Доситеј у овом тексту казује да су словенски народи, међу којима и Срби, примили хришћанство

¹ Јевсевије Поповић, Општа црквена историја, том први, стр. 662-663. Нагласци су моји.

од Грка у IX веку после Христа, које је већ до тог времена прошло кроз многа изопачења и извитоперења првобитне поруке:

„Греци су људи као и остали људи, могли су се ласно преварити као и други, *а ми од њих примили, пак се нашли у истом шкрипцу*, пак сад све друге за прелаштене држимо, а сами себе чисте као сунце! Кад смо тако готови све друге муштрати и судити, није ли праведно и време већ да и сами себе мало промуштрамо и попросудимо? Чини ми се да је ово најпаветније. Кад су Греци и Латини од Христовог апостола примили христјански закон, онда није било ни часнога дрвета, ни икона, ни светих телеса, ни моштију, ни костију, ни канона, ни ирмоса, ни тропара никаква, ни најмањег кондака. За све то блажени и свети апостоли нису ни речи ни слова нити знали нити мислили. А наши славенски народи примише христјанство неки од Греков, а неки од Латина. Но кад? На девет стотина година после апостола. Саде нек ми каже ко зна: ***шта се није могло за девет стотина година изумити и натрапати?***“¹

У наредним поглављима ове књиге наставићемо са проучавањем православног веровања и религијске праксе, и још једном потврдити да многа од њих изворно не припадају ранохришћанском добу нити се слажу са благословеним Христовим учењем.

¹ Доситеј Обрадовић, Сабрана дела I, Просвета, Београд, 1961. год. стр. 687-688. Нагласак мој.